

הפנטזיה

08/05/10

ב-86 שנות חיי קרו אין-ספור דברים בלתי-צפויים, ואין-ספור מקרים צפויים פשוט לא קרו. גורלם של עמים נשלט על-ידי גורמים בלתי-צפויים. עוסקים בהם בני-אדם, שהם מטבעם בלתי-צפויים.

מי צפה ב-1928 את עלייתו של אדולף היטלר לשלטון? מי צפה ב-1941 שהצבא האדום יעצור את הוורמאכט? מי צפה לפני 1939 את השואה? מי צפה ב-1945 את הקמתה של מדינת-ישראל? מי צפה ב-1989 את קריסת ברית-המועצות? מי צפה, יום לפני שזה קרה, את נפילתה של חומת ברלין? מי צפה את המהפכה של חומייני? מי צפה את בחירתו של נשיא שחור בארצות-הברית?

נכון, אי-אפשר לבנות תוכניות על הבלתי-צפוי. אבל צריכים לקחת אותו בחשבון. זה בלתי-רציונאלי להתעלם מהבלתי-רציונאלי בחיי המדינות.

אינני מקבל את קביעתו של הפרופסור ש"רוב הישראלים אינם מוכנים לעשות את הקורבנות הדרושים להקמת מדינה פלסטינית בת-קיום." כישראלי החי ונאבק בתוך ישראל, אני משוכנע כי גם עתה הרוב הגדול בישראל מוכן לקבל את התנאים הדרושים, הידועים לכול: מדינה פלסטינית, גבולות 1967 עם חילופי-שטחים מינימאליים, הפיכת ירושלים המזרחית לבירת פלסטין, פיתרון בעיית-הפליטים בהסכמה הדדית.

הבעיה האמיתית היא שרוב הישראלים אינם מאמינים שהשלום אפשרי. עשרות שנים של תעמולה שיכנעו אותם ש"אין לנו פרטנר לשלום". גם מה שקרה בשטח (כפי שזה נראה בעיני הישראלי המצוי) גרם להם לחשוב כך. אם תתערער השקפה זו, הכול אפשרי.

דווקא מבחינה זו, יכולה להיות לנשיא אובמה השפעה גדולה. לדעתי, זהו תפקידו האמיתי: להוכיח שהדבר אפשרי. שיש פרטנר. שיש ערובה לביטחון ישראל בשלום. וגם – אכן – שהאלטרנטיבה היא איומה.

האם ניתן לסלק את ההתנחלויות? האם תקום אי-פעם ממשלה ישראלית שתעז לעשות זאת? היכן המנהיג שיקבל על עצמו משימת-הרקולס זו?

צודק הפרופסור ששום מנהיג כזה אינו נראה כיום באופק "לפי שעה". ושאין בישראל כיום שום מפלגת-שלום רצינית.

אבל ההיסטוריה מראה שמנהיגים יוצאי-דופן מופיעים לא-אחת כשהם דרושים. ראיתי בחיי פוליטיקאי כושל ושנוא בשם וינסטון צ'רצ'יל הופך לגיבור לאומי. ראיתי גנרל ריאקציוני בשם שארל דה-גול משחרר את אלג'יריה. ראיתי אפארטצ'יק קומוניסטי אפור בשם מיכאיל גורבצ'וב מפרק אימפריה אדירה מבלי שתישפך אף טיפה אחת של דם. ראיתי את בחירתו של ברק אובמה.

ראיתי גם גנרל כוחני בשם אריאל שרון, אבי ההתנחלויות, מפרק התנחלויות בשרשרת. אפשר להתווכח על כוונותיו, אבל אי-אפשר להתווכח על העובדות: הוא קרא תיגר על ציבור המתנחלים – אותו גוש שהפרופסור מתאר אותו בכל

אני מעריץ את הפרופסור ג'ון מירשיימר. את כושר-הניתוח שלו, החד מתער. את כושר-ההבעה שלו. את אומץ-הלב המוסרי שלו, הנדיר כל-כך.

היה לי הכבוד לארח אותו ואת שותפו, הפרופסור סטיוון וולט, בתל-אביב, אחרי שספרם על השפעת השדולה הפרו-ישראלית בארצות-הברית חולל סערה.

ואינני מסכים עם מסקנותיו.

לפני כמה ימים נשא פרופ' מירשיימר בווישינגטון נאום מרשים, ובו ניתוח מעמיק של סיכויי מדינת ישראל לשרוד. מן הראוי שכל אדם בישראל, החושב על עתיד מדינתו, יתמודד עם ניתוח זה.

הפרופסור עצמו תימצת את מסקנותיו הנחרצות במלים הבאות:

"בניגוד לרצונו של מימשל אובמה ורוב האמריקאים – ובכלל זה גם רבים מיהודי ארצות-הברית – ישראל לא תאפשר לפלסטינים להיות בעלי מדינה בת-קיום משלהם בעזה ובגדה המערבית. למרבה הצער, פיתרון שתי-מדינות הוא עכשיו פנטזיה. תחת זאת, יכללו השטחים האלה ב'ישראל רבתי', מדינת-אפרטהייד שתהיה דומה מאוד לדרום-אפריקה של השלטון הלבן. ואולם, בטווח הארוך לא תהיה מדינת-אפרטהייד יהודית בת-קיום מבחינה פוליטית. בסוף היא תהפוך למדינה דמוקרטית דו-לאומית, שבה ישלטו האזרחים הפלסטיניים. במלים אחרות, היא תחדל מלהיות מדינה יהודית, ופירוש הדבר סוף החלום הציוני."

מדוע סבור הפרופסור שפיתרון שתי-המדינות הפך לפנטזיה? מפני שלדעתו, רוב הישראלים אינם מוכנים להביא את הקרבנות הדרושים להגשמתו. 480 אלף המתנחלים בגדה ובירושלים המזרחית הם בעלי כוח אדיר. רבים מהם יתנגדו בכוח-הנשק לכל פיתרון. בנימין נתניהו אינו מוכן לקבל מדינה פלסטינית. הציבור הישראלי ביצע תפנית חדה ימינה. שום מפלגת-שלום אינה קיימת עוד בישראל. במערכת הפוליטית הישראלית אין מנהיג בעל שיעור-הקומה שיהיה מסוגל לפנות את המתנחלים. ובעיקר: הפיתרון נוגד את לב-ליבה של התפיסה הציונית.

שום ישועה לא תבוא מברק אובמה. השדולה הישראלית האדירה תגבר על כל ניסיון מצדו להפעיל לחץ אמיתי על ישראל. אובמה כבר נכנע לנתניהו, וכך יעשה גם בעתיד.

הפרופסור אינו מסתיר את דעתו שפיתרון שתי-המדינות הוא הפיתרון הטוב ביותר. אולם לדעתו הוא מת. "ישראל רבתי", המשתרעת מהים התיכון עד נהר הירדן, כבר קיימת. זוהי מדינת-אפרטהייד שתלך ותתבסס, ותהיה אכזרית יותר ויותר, עד שתתמוטט.

זהו תיאור מפחיד. יש להודות שהוא סביר מאוד. אם תימשך ההתפתחות הנוכחית בקו ישר, זה בדיוק מה שיקרה.

אבל אני אינני מאמין בקווים ישרים. אין קווים ישרים בטבע, ואין קווים ישרים בחיי עמים ומדינות.

אימתו – וניצח די בקלות. מול ההתנגדות המוחלטת של המתנחלים הוא פינה בכוח עשרים התנחלויות. אף יחידה צבאית לא התמרדה. אף אדם אחד לא נהרג או נפצע קשה.

בוודאי, יש הבדל כמותי ואיכותי בין ה"התנתקות" של שרון והמשימה הצפויה לנו. אבל טעות גדולה היא לתאר את "המתנחלים" כציבור מונוליטי אימנטי. הם מפוצלים בין סוגים שונים – תושבי השכונות בירושלים המזרחית אינם דומים למתנחלים בגדה המערבית, קוני הדירות הזולות באריאל ובמעלה-אדומים אינם דומים לקנאים של יצהר ותפוח, החרדים במודיעין-עילית ועמנואל אינם דומים לנוער הגבעות.

אם יושג הסכם-שלום, יהיה צורך לגשת למלאכת-הפינוי בנחישות, אך גם בשכל. לתושבי השכונות בירושלים ימצא פיתרון במסגרת ההסכם על ירושלים. חלק ניכר של המתנחלים יישארו במקומן במסגרת של חילופי-שטחים הוגנים. חלק גדול אחר יחזור הביתה, אם יידעו שכבר מחכות להן דירות מוכנות בגוש דן. לגבי חלק ניתן יהיה, אולי, למצוא הסדר עם ממשלת פלסטין. בסוף יישאר הגרעין הקשה של המתנחלים המשיחיים, העלולים להשתמש בנשק. אבל מנהיג חזק יעמוד במשימה, אם הרוב הגדול של הציבור יתמוך בהסכם-השלום.

פיתרון שתי-המדינות אינו הפיתרון הטוב ביותר. הוא הפיתרון היחיד.

החלופה אינה מדינה דו-לאומית דמוקרטית וחילונית, מפני שמדינה זו לא תקום. על כל פנים, לא במאה השנים הקרובות. שני העמים אינם רוצים בה.

כמו שהפרופסור קובע בצדק, בהעדר שלום תמשיך ישראל לשלוט מהים עד הנהר. המצב הנוכחי יימשך ויחמיר: מדינת ישראל הריבונית המחזיקה בשטחים כבושים.

חוץ מקומץ חולמי-חלומות, שאפשר לקבצם בחדר בינוני אחד, אין ישראלים החולמים לחיות במדינה דו-לאומית, שבה יהיה רוב לערבים. אילו היה קם דבר כזה, היהודים בישראל היו פשוט מהגרים. אך הרבה יותר סביר להניח שיקרה ההפך: רוב הפלסטינים יהגרו לפני כן.

טיהור אתני אינו חייב להתבצע בצעד דרמטי של גירוש המוני, כמו ב-1948. הוא יכול להתבצע בשקט, בתהליך זוחל, כשיותר ויותר פלסטינים יתיאשו. זהו החלום הגדול של המתנחלים ושותפיהם: להמאס את החיים על הפלסטינים עד כדי כך, שייקחו את משפחותיהם ויעברו לחו"ל.

כך או כך, החיים בארץ יהפכו לגיהנום. לא לשנה אחת, אלא לעשרות שנים. שני הצדדים יהיו אלימים. רעיון ה"התנגדות הבלתי-אלימה" של הפלסטינים הוא דמיוני.

תקוות הפרופסור ש"הפלסטינים לא ינהגו ביהודים כפי שהיהודים נוהגים בפלסטינים" מופרכת על-ידי התנהגות היהודים עצמם – הרדיפות שמן הם סבלו מאות שנים לא מנעו מהם להפוך בעצמם לרודפים. .

בניתוחו של פרופ' מירשיימר יש חור: אין הוא מסביר איך "תפתח" מדינת-האפרטהייד הישראלית האלימה עד כדי הפיכתה למדינה דו-לאומית אידיאלית. לדעתו זה יקרה "במרוצת הזמן", אחרי "כמה שנים". כמה? למה?

טוב, יהיו לדעתו לחצים. דעת-הקהל העולמית תפנה נגד ישראל. היהודים בפזורה יתרחקו ממנה. אך איך כל זה מוביל למדינה דו-לאומית?

כל השוואה לדרום-אפריקה מופרכת מיסודה. אין שום דמיון בין המצב שהיה קיים שם לבין המצב הקיים, או שהיה קיים, כאן. חוץ מכמה שיטות-דיכוי דומות, כל הנתונים, בכל התחומים, שונים לחלוטין.

(להזכיר רק אחד: משטר האפרטהייד לא הוכרע בסוף על-ידי הלחץ הבינלאומי, אלא על-ידי השביתות הענקיות והמשתקות של כוח-העבודה השחור. אצלנו, שלטונות-הכיבוש עושים דווקא את הכול כדי למנוע מפועלים פלסטיניים לעבוד בישראל.)

בסופו של דבר, זהו עניין של הגיון: אם הלחץ הבינלאומי אינו משכנע את הישראלים להסכים לפיתרון שתי-המדינות, שאינו פוגע ביישותם הלאומית, איך הוא יביא אותם לוותר על כל מה שיש להם – מדינתם, זהותם, תרבותם, כלכלתם, כל מה שבנו במאמץ אדיר של 120 שנים?

האם לא סביר יותר להניח שהרבה זמן לפני שמדינתם תקרוס תחת עומס הלחצים, יסכימו הישראלים לפיתרון שתי-המדינות?

אני מסכים לגמרי עם הפרופסור: המכשול העיקרי לשלום הוא בתחום הנפשי. יש צורך בשינוי תודעתי עמוק, כדי להביא את הציבור הישראלי להכרה במציאות ולנכונות לשלום, עם כל הכרוך בכך.

זוהי המשימה העיקרית של מחנה-השלום הישראלי: לשנות את תפיסות-היסוד של הציבור. אני משוכנע שזה אפשרי. כבר עברנו דרך ארוכה מאז "אין עם פלסטיני!" ו"ירושלים שחוברה לה יחדיו!" יתכן שגם הניתוח של ג'ון מירשיימר יתרום לתהליך זה.

מדינת אפרטהייד או מדינה דו-לאומית? לא זו ולא זו, אלא מדינת-פלסטין חופשית לצד מדינת-ישראל חופשית, במולדת המשותפת.